

მარინე ფუთურიძე – ასოცირებული პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, არქეოლოგიის
ინსტიტუტი

Marina Puturidze – Associate Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Institute
of Archeology

ოქროს ფიგურა თრიალეთის კულტურის ყორღანიდან

თრიალეთის კულტურა, რომელიც სამხრეთ კავკასიის რეგიონში გავრცელებულ შუა ბრინჯაოს ხანის კულტურათა შორის გამორჩეულია ოქრომრავლობით, არაერთი მნიშვნელოვანი სიახლითა და უნიკალურ მასალათა განსაკუთრებული სიმრავლით ხასიათდება. ცხადია, რომ ეს კულტურა პირველად წარმოგვიჩენს ტორევეტიკის დარგში იმ ინოვაციურ ნაკადს, რომელიც ერთნაირად სახასიათოა როგორც მხატვრულ-სტილისტური, ისე მისი ტექნიკურად მოდელირების თვალსაზრისით. შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ ამ კუთხით, თრიალეთის კულტურა ნიშანდობლივად დაწინაურებული ჩანს თვით უძველესი წინა აზიის სინქრონული ხანის ცივილიზაციათა ფონზეც კი.

ამ კულტურის მხატვრული ხელოსნობის განვითარებაში ორი ძირითადი მიმართულება იკვეთება: ესაა სამკაული და ტორევეტიკა. ორივე მათგანი ერთნაირი მრავალფეროვნებით და სიუხვითაა წარმოდგენილი თრიალეთის მდიდრულ სამარხეულ ძეგლებში. ამიტომ შეიძლება ვთქვათ, რომ ტორევეტიკაცა და სამკაულიც ერთგვარად დამახასიათებელი პრესტიჟული არტეფაქტებია ამ კულტურისათვის, რომელიც თვალნათლივ წარმოგვიჩენს მის აშკარად დაწინაურებულ დონეს.

თრიალეთის ოქრომჭედლობის მდიდრული ნიმუშები ცხადად წარმოგვიდგენენ მთელ იმ ტიპობრივ მრავალფეროვნებას, რომელიც თითქმის ზუსტად შეესაბამება წინააზიური სამყაროს კულტურების ამ დარგისათვის დამახასიათებელი მხატვრული ხელოსნობის ერთიან ანსამბლს. თრიალეთური ოქრომჭედლობა შინაარსობრივად ნაირფეროვანია და მოიცავს: მძივების მრავალ სხვადასხვა ტიპს,

აგრაფს, კულონს, საკინძებს, გარსაკრავებს, შტანდარტის თავებსა და დეტალებს, ძვირფასი ლითონის ჭურჭლის სხვადასხვა ტიპს, ოქროს ფიგურას და მის სადგარს, თმის შესაკრავებს და სხვა. თითოეული ეს კატეგორია, იშვიათი შემთხვევების გარდა, მრავალი ნიმუშითაა წარმოდგენილი. ამიტომ, ამ რაოდენობრივი მონაცემის ფონზე, განსაკუთრებით თვალში საცემია მრგვალი ფიგურის უკიდურესი იშვიათობა თრიალეთის კულტურის გავრცელების ფართო არეალში.

თრიალეთის ბრწყინვალე ყორღანებიდან ცნობილ ტორეგტიკის ათეულობით ნიმუშთა შორის აშკარად დომინანტურია ძვირფასი და ნახევრად ძვირფასი ლითონებისაგან დამზადებული ჭურჭელი, რომელიც, როგორც წესი, ელიტური ფენის კუთვნილებას წარმოადგენდა და ხაზს უსვამს ამ დარგის არნახულ დაწინაურებას. შუა ბრინჯაოს ხანის II, განვითარებული ეტაპის (Puturidze, 2003:111-112) ამ მასალათა ფონზე, ყურადღებას და, გარკვეულწილად, მკვლევართა გაოცებასაც კი იწვევს ის ფაქტი, რომ სხვა სახის ტორეგტიკის ნიმუშები, კერძოდ კი, ლითონის მრგვალი ანუ სამგანზომილებიანი ფიგურა, ჯერჯერობით მხოლოდ ერთადერთი ეგზემპლარითაა ცნობილი სამხრეთ კავკასიის რეგიონში გათხრილი თითქმის ასეულამდე თრიალეთის კულტურის მდიდრული ყორღანული კომპლექსიდან. დღეისათვის ტორეგტიკის აღნიშნული ტიპის ეს ერთადერთი ნიმუში წარმოდგება მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში აკად. ბ. კუფტინის მიერ წალკის რეგიონში აღმოჩენილი პრესტიჟული მასალებით გამორჩეული # 5 ყორღანიდან (Куптин Б., 1941: ტაბ. XCVII, XCVIII).

სწორედ ამ უნიკუმს ეძღვნება წინამდებარე სტატია, რომელიც, როგორც ცალკე აღებული მნიშვნელოვანი არტეფაქტი, აქამდე არ გამხდარა საგანგებო შესწავლის საგანი. ამდენად, შემოთავაზებული ანალიზი ამ თეთრი ლაქის შევსების პირველი ცდაა. ჩვენ ყურადღებას წარვმართავთ კონკრეტული ტიპის ტორეგტიკის ნიმუშის წარმომავლობის და სტილისტურ-ტექნიკური ინტერპრეტაციის თვალსაზრისით.

ის ფაქტი, რომ ამ ტიპის მასალა ტორეგტიკაში - წარმოდგენილი ლითონის მრგვალი ანუ სამგანზომილებიანი ფიგურით, მხოლოდ ერთადერთი ეგზემპლარის სახით მოგვეპოვება, შეიძლება სრულიად სხვადასხვაგვარად ინტერპრეტირდეს.

დასაშვებია, რომ ის შეიძლება მიუთითებდეს (თუმცა არაპირდაპირ) მის იმპორტულად მიჩნევაზე ან ისეთ შემთხვევაზე, როდესაც მან ე.წ. „მოხეტიალე ხელოსნების“ ან „მოხეტიალე ვაჭრების“ გზით შემოაღწია რეგიონში. ეს მხოლოდ შესაძლებელი ვერსიებია, თუმცა მე გაცილებით უფრო დამაჯერებლად მეჩვენება, რომ სამგანზომილებიანი ფიგურა, შესაძლოა, თრიალეთის კულტურის სხვა იმ სამარხეულ კომპლექსებშიც ყოფილიყო, რომლებმაც მხოლოდ გაძარცვული სახით მოაღწიეს ჩვენამდე და ესეც შეიძლება იყოს მიზეზი მისი ასეთი იშვიათობისა. ლოგიკური მსჯელობის განვითარების ხაზი გვაგვარაუდებინებს და უნდა აღინიშნოს კიდევ, რომ, მიუხედავად მხოლოდ ერთადერთ ცალად შემორჩენისა, ის, უდავოდ, წყვილი ფიგურის სახით იყო დამზადებული და მიცვალებულისთვის ჩატანებული. ამაზე მეტყველებს პატარა ზომის, ინკრუსტირებული სადგარი (Куфтин Б., 1941: ტაბ. XCVII), შექმნილი და განკუთვნილი სწორედ ამ ფიგურებისა და მათი უკეთ პრეზენტირებისთვის. აღნიშნულ დაბალ და ფიგურების პიედესტალად განკუთვნილ ნივთს ზედაპირზე აშკარად აქვს რვა თანაბარი ფოსო, ცხოველის ფეხების ჩასამაგრებლად განკუთვნილი. სწორედ ეს ტექნიკური დეტალი ააშკარავებს, რომ ფიგურა ნამდვილად ორი ცალი უნდა ყოფილიყო თავდაპირველად. ბ. კუფტინს, როგორც ამ ძეგლის გამთხრელსა და ინტერპრეტატორს, ნათლად მოაქვს ონაგრის ოქროს ფიგურის თავდაპირველი სახის მოცემულობა (Куфтин Б., 1941: ტაბ. XCVII). სწორედ ამ რეკონსტრუქციის მიხედვით ხდება აშკარა, რომ ქვისაგან დამზადებულ, ნაპირებზე ოქროგადაკრულ და თვლებით ინკრუსტირებულ დაბალ სადგარზე მოდელირებული უნდა ყოფილიყო წყვილი (დიდი ალბათობით, იდენტური) ფიგურა. აქედან გამომდინარე, სრულიად არ გამოვრიცხავთ, რომ თრიალეთის ბრწყინვალე ყორღანების კულტურის სხვა ძეგლებშიც (უმეტესად გაძარცვულებში) შეიძლება ყოფილიყო მრგვალი ფიგურა ან, სავსებით მოსალოდნელია, რომ ტორეგტიკის ამგვარი ნიმუშები მომავალი აღმოჩენების პრეროგატივა გახდეს.

ხაზგასმით გვინდა აღვნიშნოთ, რომ თრიალეთის ბრწყინვალე ყორღანების კულტურის კომპლექსებიდან არცთუ იშვიათია მხატვრული დამუშავების მხრივ გამორჩეული უნიკუმები, როგორებიცაა: ოქროს ინკრუსტირებული თასი, ვერცხლის, ოქროს დეტალებით დეკორირებული სარწყული, ოქროს თოთხმეტმძივიანი

ყელსაბამი და სხვა (Куфтин Б.,1941:ტაბ.XCV) (Куфтин Б., 1941: XCV). სწორედ ამ თვალსაზრისით, ერთ-ერთი ასეთივე, საგანგებოდ დახვეწილი და უნიკალური ნიმუშია ოქროს ეს მრგვალი ფიგურაც, რომელიც, სავარაუდოდ, ონაგრია (Куфтин Б., 1941: ტაბ.XCVII, XCVIII).

ცნობილი ქართველი არქეოლოგები, თრიალეთის სამარხეული ძეგლებისადმი მიძღვნილ კატალოგში (Жоржикашвили Л., Гогодзе Э. 1974: ტაბ.58), ამ ფიგურას ასე ახასიათებენ: „ცხოველის ფიგურა, დამზადებული ოქროს ფურცლისაგან (ინვ. # 9-63: 354) და მისი ქვის პედესტალი (ინვ. #9-63: 355). ფიგურა დაზიანებულია, მას აკლია კიდურები, ინკრუსტირებული თვალები და კუდი. ფიგურის ზომებია: სიგრძე - 5,2 სმ; სიმაღლე (შემორჩენილი ნაწილისა) – 2,7 სმ; წონა 7, 49 გრ.

ქვის სადგარი შემკულია ამოკვეთილი ორნამენტით, რომელზეც გვერდებიდან შემოკრულია ოქროს ფურცელი. სადგარის სიგრძეა - 3,5 სმ; სიგანე - 3 სმ; სიმაღლე - 1 სმ. მისი წონა ოქროს ფურცელთან ერთად არის 28,39 გრ“(Жоржикашвили Л., Гогодзе Э.,1974: 71). ეს მშრალი აღწერილობა, რომელიც კატალოგისთვისაა განკუთვნილი, არ გვაძლევს ამ შესანიშნავი ნიმუშის ცალკეული ნიუანსების შესახებ სრულ სურათს. ამიტომ შევეცდებით მისი ცალკეული ტექნიკური და სტილისტური თავისებურებების აღწერას, რაც, ამთავითვე აღვნიშნავ, საფუძვლიან ვარაუდს გვიჩენს თრიალეთის კულტურის ამ შესანიშნავი არტეფაქტის შუმერული ხელოვნების თანადროულ მრგვალი ფიგურის ნიმუშთან საერთო სტილისტურ-მხატვრული მიმართულების არსებობის სასარგებლოდ.

ხელოვნებათმცოდნე ნ. ჯაფარიძე, რომელმაც თავისი მონოგრაფიული კვლევა საქართველოში ბრინჯაოს ხანის ოქრომჭედლობის ძიებას მიუძღვნა (ჯაფარიძე ნ., 1981), ამ ნიმუშის შესახებ ფიქრობს, რომ ის, გარკვეულწილად, საერთოს მაინც პოულობს წინააზიური ოქრომჭედლობის სტილთან, მიუხედავად იმისა, რომ შუა ბრინჯაოს ხანის ოქრომჭედლობას მაინც ლოკალურ ფენომენად მიიჩნევს (ჯაფარიძე ნ., 1981).

როგორც ზემოხსენებულ კატალოგში, ასევე ბ. კუფტინის ცნობილ მონოგრაფიაშიც ონაგრის ფიგურა და მისი სადგარი ერთადაა მოცემული, რაც

ცხადს ხდის, რომ მრგვალი ფიგურა და მისი სადგარი სწორედ ერთობლიობაში იყო განსაზღვრული და პრეზენტირებული. ის, რომ შუა ბრინჯაოს ხანის ოქრომჭედელმა ცხოველის ფიგურისა და სპეციალურად მისთვის განკუთვნილი სადგარის სახით ერთი მთლიანი მხატვრული ნიმუში შექმნა, უდავოა. ამიტომ ამ ორ, ტექნიკურად ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად დამზადებულ ნივთს ერთ მთლიანობაში წარმოვაჩინო.

ამჯერად ჩვენი ინტერესის საგანია ოქროს ფურცლისაგან დამზადებული ცხოველის მრგვალი ფიგურა, რომლის ზუსტი განსაზღვრა ყოველთვის და ამჟამადც იწვევს ეჭვს. ფიგურა, მართალია, არ არის ძალიან სქემატური, მაგრამ მაინც ნაკლებად იძლევა საშუალებას დაბეჯითებით ითქვას მისი ზუსტი ზოოლოგიური ტიპის კუთვნილების შესახებ. ზოგადად კი, ის ვირს ან მის მონათესავე ჯიშს უნდა ეკუთვნოდეს. იმის გამო, რომ ფიგურას დაკარგული აქვს რქები, ფეხები და კუდი, რომელიც მეტ სიცხადეს შეიტანდა იმის განსაზღვრაში, თუ რა ცხოველი გამოხატა თრიალეთელმა ხელოსანმა, ჭირს დაბეჯითებით რაიმეს თქმა, თუმცა, პალეოზოოლოგ ო. ბენდუქიძის განსაზღვრებით, ის შესაძლებელია ონაგრი ყოფილიყო. ეფიქრობთ, რომ მისი ეს ვარაუდი მხოლოდ ზოგადი ხასიათისაა, რადგან წალკის # 5 ყორღანში აღმოჩენილი ამ ცხოველის ფიგურას ვიზუალური ნიშნები ისე ნათლად არა აქვს გამოკვეთილი, როგორც ბრიტანეთის მუზეუმში დაცულ ვირის, (თუ ჩოჩორის - ურის სამეფო სამაროვნიდან მომდინარე ოქროს ფიგურას (Wooley, 1934: ტაბ. 148). მიუხედავად ამისა, მისი ვირად ან ონაგრად განსაზღვრის სასარგებლოდ ლაპარაკობს მაღალი ყელი და ყელის თავზე გადასვლის პროფილი.

ცხოველის ეს ერთადერთი ფიგურა, რომელიც დღემდე მოგვეპოვება თრიალეთის კულტურის გავრცელების არეალიდან, უდავოდ, გამორჩეული ნიმუშია მხატვრულ-სტილისტური თვალსაზრისით. მოქანდაკე ცდილობს ფიგურას შესძინოს სრულყოფილი ფორმა და ხაზი გაუსვას მის პროპორციულ და მოხდენილ სხეულს, რომელიც ოქროს რამდენიმე ფურცლისაგან აქვს მოდელირებული. ოქროს ეს ფურცლები განსაკუთრებული ტექნიკური სრულყოფითაა გადაბმული ერთმანეთთან იმგვარად, რომ სრულიად არ ირღვევა ცხოველის ტანის ერთ მთლიან ფიგურად აღქმა.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ფიგურის თავი, რომელიც მეტი გულმოდგინებითა და დეტალური ნიშნების გადმოცემის მცდელობით ხასიათდება. ყველაზე მნიშვნელოვანი და გამოკვეთილი დეტალი ცხოველის ფიგურის თავის ნაწილისთვის აშკარად უნდა ყოფილიყო თვალები, რომლიდანაც მხოლოდ თვალებუდებიდაა შემორჩენილი, ხოლო ინკრუსტირებული თვალები კი, სამწუხაროდ, დაკარგულია. უაღრესად ნიშანდობლივია, რომ თვალის ჭრილი თრიალეთურ ფიგურაზე ფართოა, ხოლო ფორმითა და მოხაზულობით ანალოგიურია იმისა, რაც შუმერული ცხოველთა მცირე პლასტიკის ნიმუშებისთვისაა ზოგადად დამახასიათებელი. თავისთავად ის, რომ ფიგურას თვალები უდავოდ ინკრუსტირებული ჰქონდა, უკვე აშკარად ლაპარაკობს ტიპობრივ იდენტობაზე შუმერულ მხატვრულ სტილთან. ურის სამეფო სამაროვნიდან ცნობილ, ოქროსაგან დამზადებულ ვირის (თუ ჩოჩორის) ფიგურას, რომელსაც ასევე დაკარგული აქვს თვალის ინკრუსტირებული დეტალები, თითქმის ისეთივე ფართო მოხაზულობის ჭრილი აქვს, როგორც სამხრეთკავკასიურ განხილულ ნიმუშს. ურის სამეფო სამაროვნის იმ მასალებზე მუშაობამ, რომლებიც ამჟამად ბრიტანეთის მუზეუმშია ექსპონირებული, საშუალება მოგვცა დეტალურად დაგვეკვირვებოდით როგორც ზოგად, ასევე ნიუანსურ საერთო და განმასხვავებელ თავისებურებათა მთელ ჯაჭვს, რაც ამ სამგანზომილებიან ნიმუშებს შორის ცხადად ვლინდება. საბოლოო ჯამში, საგანგებო შესწავლამ ჩვენთვის ცხადი გახადა, რომ ეს ორი ნიმუში აშკარად ახლო ანალოგიას ამჟღავნებს ერთმანეთთან და, როგორც ჩანს, თრიალეთის ონაგრის ფიგურის შემქმნელი ოქრომჭედელი ზედმიწევნით ახლოს იცნობდა ფიგურის მხატვრული დამუშავების ტექნიკურ ხერხებს, სტილსა და, ზოგადად, შუმერული ტორეგტიკის ტენდენციებს. ამიტომ, როგორც ფიგურის თვალებუდის ჭრილი და მისი მოდელირება, ისე ნახევრად ძვირფასი ქვების ინკრუსტირებით პოლიქრომიის შექმნა, ასე სპეციფიკური სწორედ ურის ოქრომჭედლობის სკოლისათვის, აშკარად მნიშვნელოვანი გავლენის მქონე ფაქტორი აღმოჩნდა თრიალეთის ტორეგტიკის ამ ერთი კონკრეტული ტიპის - მრგვალი ფიგურის - ფორმირებისათვის. შესაბამისად, სწორედ თვალის გადმოცემის სტილისტური ერთობა და ასევე სხვა დეტალები, როგორიცაა, მაგალითად, თვალს ზემოთა, შუბლის ნაწილის წინ წამოწეული,

რელიეფური ზოლი მასზე გრავირებული გეომეტრიული ორნამენტით ან მკაფიოდ გამოკვეთილი ცხოველის ცხვირ-პირის მოდელირება, კიდევ უფრო აახლოებს თრიალეთურ ფიგურას შუმერულთან. სავარაუდოდ, ორივე შემთხვევაში თვალის ინკრუსტაცია ფერადი, ნახევრად ძვირფასი ქვით იქნებოდა შესრულებული, გამომდინარე იქიდან, რომ შუმერული ოქრომჭედლობის ერთი ყველაზე სახასიათო ნიშანია პოლიქრომია და ფერთა გამაზე აქცენტირება. სწორედ ეს ნიშანდობლივი შტრიხია გამეორებული თრიალეთურ ოქროს ფიგურაზეც. აღსანიშნავია ისიც, რომ ფერებზე და მათ შეხამებაზე აქცენტირება, ზოგადად, დამახასიათებელია თრიალეთური ოქრომჭედლობისთვისაც. თუ გავისხენებთ ოქროს ინკრუსტირებულ თასს (Куптин Б., 1941: ტაბ.ХСIII), ოქროს სფერული ფორმის ინკრუსტირებულ მძივს (Куптин Б., 1941: ტაბ.ХСIV), ოქროსთავიან ინკრუსტირებულ საკინძებს (Куптин Б., 1941: ტაბ.ХСVII; Devedjian, 2006, ტაბ. I, II) და სხვა არტეფაქტებს, მაშინ სრულიად აშკარა გახდება, რომ ორივე, ამ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი, ოქრომჭედური სკოლისათვის საერთო დამახასიათებელი ნიშანია სწორედ პოლიქრომული გაფორმების სტილი. ურის ტორეგტიკის ზემოთ დასახელებულ ოქროს ფიგურასა და თრიალეთის ცალს შორის სტილისტურ-მხატვრული დიდი სიახლოვე მით უფრო სრულიად არ იქნება გასაკვირი, თუკი მხედველობაში მივიღებთ არაერთი იმ ზედმიწევნით ანალოგიური (ზოგ შემთხვევაში იდენტურიც კი) არტეფაქტების შემთხვევებს, რომლებიც ურისა და თრიალეთის სამკაულის ზოგიერთ ტიპს შორისაა წარმოდგენილი. აქ მხედველობაში გვაქვს ოქროს სასაფეთქლე ხვიები და ოქროს წვრილი, მილაკისებური და ფილიგრანით შემკული მძივები.

ეფიქრობთ, რომ ზემოთ განხილული და ასევე წინა პუბლიკაციებში გაანალიზებული ოქრომჭედლობის დარგის ზოგიერთი ახლო პარალელები ნათლად მიუთითებს, ზოგადად, წინააზიური სამყაროს სხვადასხვა ცენტრთან არსებულ კავშირურთიერთობებზე (Rubinson, 2003; Puturidze 2002, 2003; 2005, 2014). მათ შორის კი გამოკვეთილად ჩანს წალკის # 5 ყორღანის ცხოველის (ონაგრის) ოქროს ფიგურა, რომლის აშკარად შუმერული სტილისტური ნიშნები, საერთო იერი და აქცენტები, ასევე ტექნიკურად შესრულების მანერაც, ამ უკანასკნელი რეგიონის ოქრომჭედლობის სკოლის ფართო გავლენაზე მიუთითებს. მისმა ერთმა ნაკადმა კი,

როგორც ჩანს, სამხრეთ კავკასიის ტორეტიკის ფორმირებაზეც იქონია გავლენა, უშუალოდ თუ სხვა ცენტრების გზებითა და მეშვეობით. სწორედ ამ ფაქტის გამოვლინებად მიგვაჩნია თრიალეთის კულტურის ერთი დახვეწილი ნიმუში - ოქროს ზოომორფული ფიგურა.

ბიბლიოგრაფია

გოგაძე, ე. თრიალეთის ყორღანული კულტურის პერიოდიზაცია და გენეზისი. თბილისი, 1972

ფუთურიძე, მ. ზოგიერთი მოსაზრებანი თრიალეთის კულტურის მხატვრული ხელოსნობის განვითარების ტენდენციების შესახებ. ძიებანი საქართველოს არქეოლოგიაში, № 17-18, 2006, გვ. 66-76.

ჯაფარიძე, ნ. ბრინჯაოს ხანის ოქრომჭედლობა საქართველოში. თბილისი, 1981

ჯაფარიძე, ო. ქართველი ერის ეთნოგენეზის სათავეებთან. თბილისი, 2006

Devedjian, S. Lori Berd II (Bronze Moyen), Erevan (in Armenian and French with Russian summary). Yerevan, 2006

Harper, P., Klengel-brandt, E., Aruz, J., Benzel, K. Assyrian Origins: Discoveries at Ashur on the Tigris: Antiquities in the Vorderasiatisches Museum, Berlin, New York, 1999

Maxwell-huslop, R. Western Asiatic Jewellery c. 3000-612 B.C. London, 1971

Puturidze, M. Towards the Problem of South Caucasian-Aegean Cultural Interrelation at the End of III and first Half of the II Millennium BC.), "Sprache und Kultur", # 3Tbilisi, 2003, 100-113

Puturidze, M. Social and Economic Shifts in the South Caucasian Middle Bronze Age, in K. Rubinson, A. T. Smith (eds), Archaeology in the Borderlands: Investigations in Caucasia and Beyond (Monograph 47), Los Angeles, 2003, 111-127.

Puturidze, M. About the Problem of South Caucasian – Near Eastern Cultural Relations According to the Items of Artistic Craft During the First Half of the 2nd Millennium BC, *Metalla* 12, 1-2, Wiesbaden, 2005, 8-22.

Puturidze, M. For the Assign of Middle Bronze Age Phases and Upper Chronological Limit of the Trialeti Culture, in G. Narimanishvili (ed.), *Problems of Early Metal Age Archaeology of Caucasus and Anatolia*, Tbilisi, 2014, 278-285.

Rubinson, K. Mid-Second Millennium BC Pontic-Aegean Connections: A note, in M. Silver (ed.), *Ancient Economy in Mythology*, Totowa, 1999, 283-286.

Rubinson, K. Silver Vessels and Cylinder Sealings: Precious Reflections of the Economic Exchange in the Early Second Millennium BC, in A. T. Smith, K. S. Rubinson (eds), *Archaeology in the Borderlands: Investigations in Caucasia and Beyond*, Los Angeles, 2003, 128-14

Woolly, L. Ur Excavations. The Royal Cemetery, vol. I-II, London, 1934

Жоржикашвили, Л., Гогодзе, Э. Памятники Триалети эпохи ранней и средней бронзы. Каталог Триалетских материалов, II, Тбилиси, 1974
Куфтин, Б. Археологические раскопки в Триалети. том I, Тбилиси, 1941
Кушнарева, К. Южный Кавказ в 9-2 тысячелетиях до н.э. СПб, 19

Marina Puturidze

A Gold Figurine from a Kurgan of the Trialeti Culture

Summary

The Trialeti Culture of brilliant kurgans, spread in the South Caucasus region in the time interval of the Middle Bronze Age, is particularly distinguished by the highest level of goldsmiths' work. It is characterized by essential innovations and a large number of unique patterns of high artistic craft, which clearly points to the emergence of a new cultural stream in toreutics. This fact is evident from the point of view of both artistic-stylistic and technical modelling of these significant artefacts. It should be noted that exactly in this respect the Trialeti Culture achieved considerable success even against the background of flourishing Near Eastern civilization of the same period.

The presented article is devoted to one particular type of toreutics – a study of an animal figurine made from a gold sheet. Accordingly, it is the first attempt to examine this unique sample of II, i.e. developed stage of Middle Bronze Age Trialeti Culture in order to state its origin.

The comparative stylistic and technical study of this exquisite item and the material obtained from the king's burial of the Royal Cemetery at Ur (Sumer) makes it evident that the South Caucasian sample was created under the influence of the goldsmiths' school known as Sumerian toreutics.

The work considers a valuable artefact of high artistic craft obtained from Tsalka kurgan # 5, excavated in the late 30s of XX century by academician B. Kuftin. It still remains unique on the vast territory of spreading of the Trialeti Culture.

The study discusses all possible versions in an attempt to find out why the production of metal figurine is so rare on the territory of South Caucasus compared to the other types of valuable metal toreutics. It is clear that the suggested viewpoint requires further interpretation.

The detailed study of the valuable Trialetian sample from the point of its decoration with the help of incrustation with the colored semi-precious stones used for modelling the eyes of the animal (presumably, Onager, i.e. *Equus hemionus onager*), reveals the similarity of the mentioned sample with the South Caucasian animal's gold figurine discovered by Lord Leonard Woolley at the Royal Cemetery of Ur.

At the same time, it appears to be a strong argument and proof in favor of the existing cultural interconnections and exchange between the Near East and the South Caucasus in the period of the developed stage of Middle Bronze Age.